

Handläggare:

Solveig Blid

TillEnskede-Årsta-Vantörs
stadsdelsnämnd

Telefon: 08-508 14 552

SDN 2018-04-19

E

n

skede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

**Underlag för budget 2019 med
inriktning 2020 och 2021****Förslag till beslut**

Förvaltningens underlag till budget 2019 med inriktning 2020 och 2021 godkänns och överlämnas till kommunstyrelsen.

Lena Lundström Stoltz

Stadsdelsdirektör

Sammanfattning

Förvaltningen överlämnar underlag för budget 2019 med inriktning för 2020 och 2021.

Ett omfattande bostadsbyggande präglar tidsperioden. Befolkningen ökar i samtliga åldersgrupper förutom gruppen 80 år och äldre. Befolkningsutvecklingen innebär krav på anpassning av organisationen för att tillgodose efterfrågan på förvaltningens tjänster, till en alltmer mångfasetterad målgrupp.

Som ett stöd att uppnå kommunfullmäktiges fyra inriktningsmål har förvaltningen tre fokusområden att arbeta långsiktigt och hållbart med; Attraktiv arbetsgivare, Jämställdhet och Bemötande.

Avgörande för bra service, som kan möta invånarnas behov, är att förvaltningen kan attrahera, anställa och behålla medarbetare med rätt kompetens, som bidrar till fortsatt utveckling av verksamheterna.

Det nationella jämställdhetsmålet, att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv och de sex delmålen, en jämn fördelning av makt och inflytande i samhället, ekonomisk jämställdhet, en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet, jämställd utbildning och

jämställd hälsa samt att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, ska vara en utgångspunkt i det ordinarie arbetet.

Förvaltningens utvecklar arbetet med jämställt och jämlikt bemötande fritt från diskriminering med koppling till arbetet med mänskliga rättigheter. Utifrån aktuella samhällsförändringar, såsom invandring, integration och en åldrande befolkning ökar behovet av förtroende för, samt tillit till, samhället och samhällets funktioner.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts genom samverkan mellan förvaltningens samtliga avdelningar. Ärendet behandlas i facklig samverkan den 10 april. Pensionärsrådet behandlar ärendet den 16 april och rådet för funktionshinderfrågor behandlar ärendet den 13 april.

Innehållsförteckning

1 Kommunfullmäktiges inriktningsmål.....	5
1.1 Ett Stockholm som håller samman.....	6
1.2 Ett klimatsmart Stockholm.....	7
1.3 Ett ekonomiskt hållbart Stockholm.....	7
1.4 Ett demokratiskt hållbart Stockholm.....	8
2 Nämndens verksamhetsområde	9
2.1 Förskoleverksamhet	13
2.2 Verksamhet för barn, kultur och fritid	14
2.3 Äldreomsorg.....	15
2.4 Stöd och service till personer med funktionsnedsättning.....	16
2.5 Individ- och familjeomsorg inkl. socialpsykiatri	17
2.6 Stadsmiljöverksamhet	19
2.7 Ekonomiskt bistånd.....	21
2.8 Arbetsmarknadsåtgärder	22
2.9 Övrigt	22
3 Sammanfattande ekonomisk analys.....	23
3.1 Drift.....	23
3.2 Investeringar.....	24
4 Övriga redovisningar	25
5 Lokalförsörjningsplan.....	26
5.1 Inledning	26
5.2 Beskriv behov/efterfrågan samt bedömning av andra bakomliggande faktorer som förändrar behovet av lokaler	26
5.3 Kapacitetsbeskrivning.....	29
5.4 Förändringar i lokalbeståndet.....	30
5.5 Kostnadsutveckling.....	33
5.6 Effektiviseringsmöjligheter.....	34

Bilagor

Bilaga 01: Sdn14 2019-2021

Bilaga 02: Tabellbilaga Östra söderort 2018

Bilaga 03: Boendeplan Östra söderort 2018

Bilaga 04: Tabeller befolkningsstatistik

Bilaga 05: Blankett Investeringsönskemål Backen etapp 3 2020

Bilaga 06: Blankett Investeringsönskemål Bandängen

Bilaga 07: Blankett Investeringsönskemål EÅV

1 Kommunfullmäktiges inriktningsmål

Trender - utveckling i samhället

Utvecklingen i samhället och omvärlden gör att vi har fortsatt stora utmaningar för att nå våra mål om att minska skillnaderna i Enskede-Årsta-Vantör. Förvaltningen vidareutvecklar arbetet för att nå visionen om ett Stockholm för alla. Människor från olika områden möts allt mindre vilket gör att tilliten till andra människor riskerar att minska. Tillit till sina medmänniskor och till myndigheter är viktiga förutsättningar för att känna trygghet.

Människor organiserar sig i mindre omfattning i traditionella föreningar och engagerar sig istället i sociala nätverk. Nätverken är ofta informella och tenderar att vara enfrågekoncentrerade. Att stötta dessa nätverk kräver lösningar utanför våra traditionella föreningsbidrag. Ett exempel på en sådan lösning är våra brukaravtal gällande stadsodling.

En viktig uppgift för förvaltningen är att underlätta möten mellan människor för att på så sätt öka förutsättningarna för samhörighet och ökad tillit. Samtidigt är trygghet en viktig faktor för att människor ska mötas. All-aktivitetshuset i Östberga blir ett exempel där fler verksamheter kan samutnyttja lokaler och samtidigt möjliggöra för civilsamhället att få en trygg mötesplats.

Prioriterade områden och mål i lokala utvecklingsprogram

Geografiskt prioriterade områden i Enskede-Årsta-Vantörs lokala utvecklingsprogram är Dalen, Hagsätra, Högdalen, Rågsved och Östberga. Sammanfattningsvis omfattar programmets mål trygghet, sysselsättning och delaktighet.

Befolkningsförändringen i de prioriterade områdena är marginell förutom i Högdalen där befolkningen kommer att öka med drygt 12 % mellan 2017 och 2020. I Hagsätra och Rågsved planerar staden på sikt 3 000 nya bostäder och det kommer också att byggas i Östberga. I Östberga är det viktigt att området knyts samman med omkringliggande stadsdelar, genom vägar och stråk, då områdets isolering är ett hinder för att nå framgång med andra åtgärder, exempelvis trygghetsskapande åtgärder. Utifrån den analys som togs fram under 2016 kommer utmaningarna i de prioriterade geografiska områdena att kvarstå.

Kortsiktiga mål – cirka två till tre år, är fortsatt:

- Kvinnor och män, flickor och pojkar är trygga i sitt område.
- Invånare och besökare trivs i området.
- Kvinnor och män, flickor och pojkar är engagerade i närsamhället.
- Stadsdelsnämnden når kvinnor och män för dialog.
- Kvinnor och män har förtroende för Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning och Stockholms stad.

Långsiktiga mål – cirka fem till tio år, är fortsatt:

- Kvinnor och män är självförsörjande.
- Kvinnor och män, flickor och pojkar har gymnasieutbildning.
- Kvinnor och män, flickor och pojkar är trygga i sitt hem.

Invånarnas förtroende

Invånarnas förtroende för stadsdelsförvaltningen har förbättrats. Förtroendet kan dock snabbt förändras och arbetet måste vara långsiktigt. Det ökade informationsflödet i samhället leder

till att det är svårt att nå invånarna med vanliga kommunikationskanaler. Dessutom är utvecklingen ett förändrat beteende när det gäller att skaffa information. De kanaler som används varierar beroende på ålder och inkomst. Detta innebär ökade krav på flexibilitet, inte minst för att nå invånarna i de prioriterade områdena. Att nå invånarna är en grund för tillit till staden och andra myndigheter. Förvaltningen behöver vara där invånarna är, både lokalt och digitalt. En allvarlig trend i omvärlden är känslan av att information inte går att lita på, så kallad "Fake news". Det ställer också större krav på att snabbt förmedla saklig information.

Andra faktorer som påverkar samhällsklimatet är de våldshandlingar som sker i offentliga miljöer och som skapar oro samt rädsla hos boende och anställda i aktuella områden, men även i samhället i stort. Detta ställer krav på en förvaltning som är tillgänglig och som finns tillhands där invånarna är, när det behövs.

Behov av samlade resurser

En utmaning är att etablera ytterstadsområden som inte är segregerade. Att lyckas med det, öka tryggheten och utjämna skillnaderna i Enskede-Årsta-Vantör ställer höga krav på samlade resurser samt samverkan, inom förvaltningen och inom staden, med andra myndigheter samt med civilsamhället.

Denna samverkan kräver gemensamma mål och förståelse för varandras uppdrag. Samverkan kräver också att de deltagande aktörerna tar ansvar för sin egen del och för det gemensamma målet. De resurser som tillförs från fackförvaltningar och bolag måste samordnas med det som sker lokalt samt utifrån de lokala förutsättningar som råder i stadsdelsområdet.

Nedan sammanfattas i punktform nämndens viktigaste strategiska satsningar för att bidra till uppfyllelse av kommunfullmäktiges inriktningsmål under perioden 2019-2021.

1.1 Ett Stockholm som håller samman

Förvaltningen ska:

- Förstärka både det breda främjande arbetet och de förebyggande anpassade insatserna för barn och unga.
- Skapa fler trygga mötesplatser för barn och unga, samlokalisera funktioner och skapa verksamhet och aktiviteter med målgruppen i centrum.
- Skapa meningsfull fritid för barn och ungdomar, särskilt flickor och ungdomar med funktionsvariation, som i dagsläget inte tar del av förvaltningens utbud.
- Stärka det tidiga föräldrastödet.
- Anpassa organisationen för att tillgodose ökad efterfrågan på förvaltningens stöd och service till en alltmer mångfasetterad målgrupp.
- Leva upp till stadens program för barns rättigheter, barnets bästa och barns rätt till trygga, stabila boendeförhållanden.
- Ge stöd i att hitta ett stabilt boende till aktuella inom socialtjänstens verksamheter och till nyanlända.
- Ge stöd till personer som bor i försöks- och träningslägenheter.
- Utveckla information om missbruksvården så att kvinnor med barn vågar söka stöd och hjälp tidigare.
- Nå ut till och motivera unga kvinnor och män att lämna sin kriminella livsstil.

- Anpassa utbudet av vård- och omsorgsboenden till aktuella behov.
- Tillhandahålla fler och attraktiva seniorlägenheter så att äldre kan bo kvar längre i ordinärt boende.
- Öka digitaliseringen för att höja kvaliteten inom vård och omsorg.
- Samverka med landstinget för att anpassa myndighetsutövningen inom äldreomsorgen till den nya betalningsansvarslagen.
- Vid behov öka kunskaperna i svenska för medarbetare inom äldreomsorgens utförarverksamheter.
- Vidareutveckla hälsofrämjande arbete på öppna sociala mötesplatser för äldre.
- Stärka den sociala hållbarheten och skapa trygga stadsmiljöer – Fokus Hagsätra-Rågsved.
- Arbeta för att öka antalet arbetsplatser i söderort, vid stadsutvecklingsprojekt.

1.2 Ett klimatsmart Stockholm

Förvaltningen ska:

- Arbeta med kemikaliecentrums handledning för en kemikaliesmart förskola.
- Ställa krav på klimatsmart byggande och förnybar energi vid beställning av ny- samt ombyggnation av förskolor och äldreboenden.
- Samverka med Trafiknämnden om investeringar och reinvesteringar av pendelstråk för cykling.
- Bidra till resurseffektiva kretslopp genom planering som minskar uppkomst av avfall och väl utvecklad avfallshantering.
- Använda ChemSoft för att årligen uppdatera vilka kemikalier som används.
- Utveckla miljömedvetenheten hos medarbetarna och minska energikonsumtionen.
- Fortsätta arbetet med energieffektiviseringar.

1.3 Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

Förvaltningen ska:

- Ge stöd så att personer med långa bidragstider går till egen försörjning.
- Rikta resurser/insatser för att kvinnor ska bli självförsörjande, med särskilt fokus på kvinnor i Rågsved.
- Utveckla former för kompetensutveckling genom vardagsnära forskning och former för kunskapsutbyte.
- Stärka samverkan mellan verksamhet och akademi.
- Utveckla samarbetet med det lokala näringslivet och främja nystartande av företag.

1.4 Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Förvaltningen ska:

- Stödja elever som har svårt att nå skolans kunskapsmål genom skolsociala stödteam, i samverkan med Utbildningsförvaltningen.
- Utveckla arbetssätten inom relationsvårdsteamet.
- Starta fler samarbeten med civilsamhället genom idéburet offentligt partnerskap.
- Engagera fler invånare i civilsamhället genom demokratidagar.
- Utveckla och bredda tillgänglighetsperspektivet.
- Utveckla de dagliga verksamheterna för att möta behov och önskemål hos personer med funktionsvariationer.
- Utveckla dialoger med boende i stadsdelsområdet.

2 Nämndens verksamhetsområde

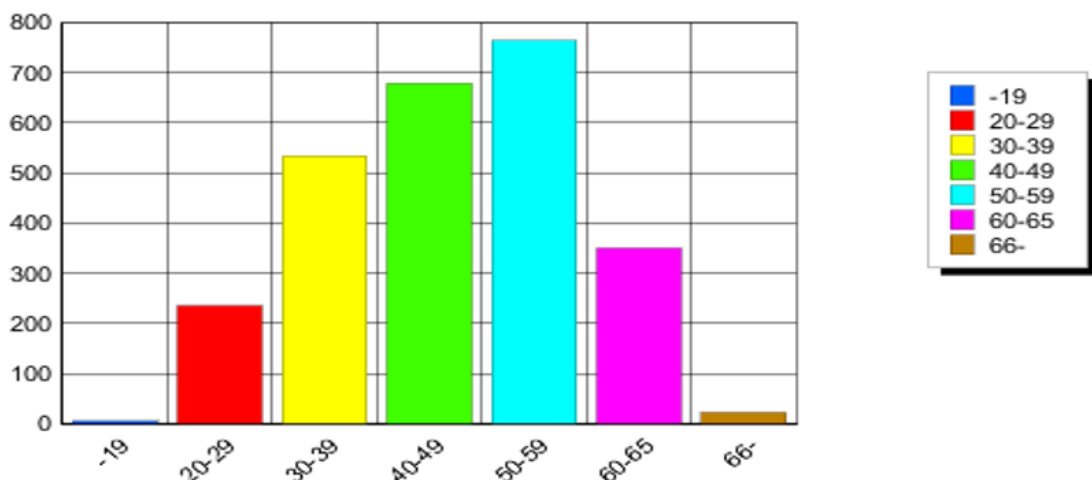
Underlaget anger inriktningen för förvaltningens verksamhet under 2019-2021 och anknyter till kommunfullmäktiges fyra inriktningsmål. Som ett stöd för att uppnå kommunfullmäktiges fyra inriktningsmål har Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning tre fokusområden:

- Attraktiv arbetsgivare
- Jämställdhet
- Bemötande

Attraktiv arbetsgivare

Befolkningen i stadsdelsområdet ökar och därmed ökar också behovet av tjänster inom ramen för förvaltningens uppdrag. Förvaltningen behöver attrahera, anställa och behålla medarbetare med rätt kompetens samtidigt som god kvalitet ska upprätthållas samt vidareutvecklas.

Vid 2017 år utgång hade förvaltningen 2 587 månadsavlönade varav 2 444 var tillsvidareanställda, 85 % kvinnor och 15 % män. Åldersmässigt har förvaltningen en stor grupp medarbetare i åldersintervallet 50-59 år. Medelålder för kvinnor är 48 år och för männen 47 år. Under en 7-års period kommer cirka 14 % av de tillsvidareanställda att gå i pension. Vårdare, vårdbiträden och undersköterskor har flest pensionsavgångar under de kommande åren.

Diagrammet visar åldersstrukturen bland förvaltningens medarbetare.

Förvaltningen kommer att behöva rekrytera förskolechefer, enhetschefer, biträdande enhetschefer, sjuksköterskor och olika typer av kvalificerade administrativa tjänster. Sammantaget behöver förvaltningen under de närmaste tre åren öka antalet anställningar med cirka 250 på grund av förvaltningens tillväxt. För att attrahera fler medarbetare behövs en mer effektiv rekryteringsprocess, till exempel genom gemensamma kravspecifikationer och annonsmallar, tydligare introduktionsprogram, utvecklat samarbete med högskolor samt kontinuerlig möjlighet till kompetensutveckling.

Kvaliteten i förskolorna är beroende av personalens utbildning och kompetens. Andelen förskollärare i förvaltningens förskolor är i dagsläget cirka 38 % och målsättningen är att öka

den till 41 %. Kombinationen av nybyggnation, pensionsavgångar och dagens förskollärartäthet gör att behovet av ny personal är stort.

Bedömningen är att ett stort antal medarbetare kommer att gå i pension under de närmaste åren. En stor andel av förskolecheferna ingår i gruppen som kommer att gå i pension. I och med att stadsdelsområdet växer, flera förskolor öppnar och omfattande pensionsavgångar bland förskolechefer, är det en kommande utmaning att rekrytera förskolechefer.

Förvaltningen prioriterar arbetsmiljöfrågor och ett hållbart ledarskap bland annat finns en HR-konsult med särskilt arbetsmiljöuppdrag samt en partsgemensam arbetsgrupp för att ytterligare stärka upp det förebyggande arbetsmiljöarbetet i förvaltningen. Förvaltningen planerar att återuppta utbildningen för biträdande enhetschefer. Detta utifrån ett växande stadsdelsområde, på höga krav och en ansträngd arbetsmiljö som leder till att chefstjänster inte är lika attraktiva som tidigare. Detta är särskilt tydligt inom barn- och ungdomsvården.

Arbetet fortsätter med att implementera handlingsplanerna för förbättrad arbetssituation för förskollärare, barnskötare, socialsekreterare och biståndshandläggare. Det arbetet förväntas på sikt leda till minskade sjuktal.

Några särskilda utmaningar avseende kompetensförsörjning är att:

- Rekrytera en ny generation inom vården.
- Öka mångfalden vid chefsrekrytering.
- Arbeta strategiskt med interna karriärvägar för chefer och för andra personalgrupper.
- Utveckla former för kompetensutveckling genom vardagsnära forskning och former för kunskapsutbyte.
- Säkra en god arbetsmiljö.
- Fortsätta arbetet med att minska sjukskrivningar genom ökat stöd till chefer i rehabiliteringsprocessen.
- Öka antalet heltidsanställningar.
- Anpassa resurser och kompetens för drift, underhåll, stadsmiljöutveckling, etablering av naturreservat samt miljösamordning.

Digitalisering

Ökande antal medarbetare medför att förvaltningens chefer har ett större behov att få snabb service och stöd i personalfrågor. Under kommande år är bedömningen att det behövs nya metoder och tekniska hjälpmedel för att öka chefernas kompetens, detta kan bland annat ske genom utbildningar/filmer via nätet. Delar av förvaltningens introduktion ska digitaliseras så att medarbetaren får ett sammanhang och kunskap om hela förvaltningen.

Beslutsstödet behöver utvecklas med ett uppföljningsverktyg med relevanta nyckeltal för att kunna mäta måluppfyllelse.

Digitaliseringen i förskolan fortsätter med införandet av skolplattformen. Plattformen kommer att underlätta den pedagogiska dokumentationen och förskolornas kommunikation med vårdnadshavarna. Den bidrar också till att skapa en ökad likvärdighet mellan förskolorna. Skolplattformen medför ett förändringsarbete kring arbetssätt och det finns behov av kompetensutveckling inom digitalisering.

Stadens sociala system används inom verksamheterna individ- och familjeomsorg,

äldreomsorg samt omsorg om personer med funktionsvariation. Det har sedan flera år tillbaka efterfrågats ett mer användarvänligt IT-system, för att säkerställa god kvalitet. Planeringen är att version 1 av ett nytt socialt system ska lanseras hösten 2019. Det kommer att ställa krav på utbildningsinsatser, implementering och uppföljning, inom berörda enheter.

Jämställdhet

Förvaltningen fortsätter arbetet med jämställdhetsintegrering och ingår i projektet ”Kunskapsspridning genom modellkommuner” som finansieras av staten och Sveriges kommuner och landsting (SKL). Arbetet är ett bra stöd för att utveckla ledning och styrning i förvaltningens ordinarie arbete med jämställdhet. Förvaltningen kommer under de närmaste åren att vara modellstadsdel för Farsta – Skarpnäck och Älvsjö stadsdelsförvaltningar, i samarbete med stadsledningskontoret.

Utifrån Stockholms stads mål om en jämställd stad, där makt och resurser fördelas lika mellan kvinnor och män, flickor och pojkar (oavsett bakgrund) har förvaltningen i kartläggning synliggjort ojämnt bemötande och ojämnt resursfördelning. Arbetet fortsätter nu med att göra djupare analyser av insamlat material, för att ta reda på om det handlar om ojämnt mönster eller om det finns förklaringar till de skillnader som framkommit, såsom behov hos målgrupperna. Där det framkommit ojämnt mönster, såsom gällande bemötande, har eller ska åtgärdsplaner tas fram och genomföras. Till exempel kommer en checklista för jämnt bemötande prövas och kollegial granskning användas för att observera samt ge återkoppling på bemötande. Nya uppföljningar ska göras, för att säkerställa att en förbättring skett. En erfarenhet är att utbildningssatser måste kompletteras med att träna och öva för att bryta normer samt mönster.

Utmaningar

Förvaltningen står inför många utmaningar gällande jämställdhet de närmaste åren:

- Öka antalet män som besöker öppna mötesplatser för äldre.
- Fortsätta analysera att fler insatser och mer resurser, inom barn och unga, går till pojkar.
- Fortsätta analysera att flickor och pojkar bemöts olika på förskolorna.
- Öka tjejers deltagande på fritidsgårdarna.
- Utveckla det förebyggande våldsarbetet och utmana makulinitetsnormer, såsom grovt språk, prat om porr och begränsningar av flickors/tjejers utrymme.
- Utveckla det våldsförebyggande arbetet på öppna förskolan genom projektet "Bygga broar", eventuellt i samarbete med länsstyrelsen.

Andra utmaningar för att leva upp till stadens jämställdhetsmål är att kvinnor i större omfattning än män hamnar utanför arbetslivet. Det gäller framförallt utrikesfödda kvinnor som har svag eller ingen tidigare förankring i arbetslivet och i regel bristfälliga kunskaper i svenska. Om de har försörjningsstöd är förvaltningens uppdrag att ge stöd så att hushållet blir självförsörjande. Det innebär att ärendet/hushållet avslutas när ena parten, i regel mannen, får en egen försörjning. Ofta blir kvinnan kvar utanför arbetslivet. Förvaltningen har inga mandat att fortsätta hålla kontakt för att motivera kvinnan att närma sig arbetslivet när hushållet är självförsörjande. Jobbtorgs verksamhet riktas i huvudsak till personer som saknar arbete och har försörjningsstöd. Det behövs mer riktade resurser för att kvinnor ska komma ut i arbetslivet, få en egen försörjning, kunna delta i samhällslivet, för integrering och som en

social investering när det gäller att vara en förebild för sina barn. Förvaltningens erfarenhet är också att flera av de arbetsmarknadsinsatser som finns att tillgå är mer riktade till män. Förvaltningens försörjningsstödsenheter kommer särskilt att fokusera på att ge stöd till ensamstående kvinnor, så att de kan få en egen försörjning.

Förvaltningen kommer att införa nya rutiner och metoder så att jämställd fördelning kan säkras i den ordinarie verksamheten. Förvaltningen behöver också ökad kunskap kring att uppmärksamma och veta hur hedersrelaterat våld samt förtryck ska hanteras.

Utvecklingsområden är att sprida information om frågorna vid exempelvis förvaltningens egna verksamheter och samarbeta med till exempel ideella organisationer.

Förvaltningen fortsätter att utveckla och sprida arbetet med mentorer i våldsprevention (MVP) till flera skolor och förskolor. Arbetet görs i samarbete med Utbildningsförvaltningen.

Bemötande

Förvaltningens utvecklingsarbete med jämställt och jämlikt bemötande fritt från diskriminering är kopplat till arbetet med mänskliga rättigheter. Jämlikhet utgår från alla människor lika värde, rättigheter, skyldigheter samt möjligheter oavsett kvinnor och män, flickor och pojkars etnicitet, religion, funktionsvariation/funktionalitet, socioekonomisk bakgrund, ålder, sexuella läggning eller könsuttryck. Utifrån aktuella samhällsförändringar, såsom invandring, integration och en åldrande befolkning ökar behovet av förtroende för och tillit till samhället samt samhällets funktioner. Att utveckla arbetet med mänskliga rättigheter, där alla människor har grundläggande rättigheter men där behoven av välfärden är olika stor, kräver en ökad kunskap om likvärdigt bemötande och likvärdiga villkor.

Samtidigt ökar efterfrågan på allmän service till en alltmer mångfasetterad målgrupp. Det ställer i sin tur allt större krav på information/kommunikation, tillgänglighet och snabb anpassning till nya omständigheter.

I verksamhetsberättelsen för 2017 visar resultaten från brukarundersökningar goda resultat när det gäller att personer inte känt sig diskriminerade. Utifrån målsättningen att ingen ska känna sig diskriminerad står förvaltningen ändå inför en stor utmaning när det gäller att arbeta med bemötandefrågor, förväntningar och kommunikation med mera. För att möta dessa utmaningar kommer förvaltningen att ta fram en intern bemötandeutbildning som bygger vidare på ”möte med Stockholmare” och metoder för att kartlägga diskriminering.

Befolkningsutveckling

Enligt statistik från Sweco förväntas befolkningen i stadsdelsområdet öka med cirka 5 000 personer, eller 4,9 % under perioden 2018-2021. Starkast utveckling förväntas ske i åldrarna 65-79 år men även i gruppen invånare som är under ett år. Även antalet invånare i åldrarna 1-64 förväntas öka under perioden. Befolkningen förväntas minska i åldrarna 80 år och äldre. Sett över hela stadsdelsområdet sker den förväntade befolkningsökningen inom nybyggnation medan befolkningen som bor i befintlig bebyggelse förväntas minska.

Befolkning	2018	2019	2020	2021	% utv 2018-2021
totalt	100 665	102 062	103 634	105 724	4,9 %
kvinnor	50 603	51 284	52 056	53 165	5,1 %
män	50 062	50 777	51 579	52 408	4,7 %

2.1 Förskoleverksamhet

Antal barn och behov av förskoleplatser

Antalet barn i åldersgruppen 1-5 år förväntas öka de kommande tre åren. Det beror främst på nybyggnation av bostäder i stadsdelsområdet. Fram till år 2021 planeras nya förskolor med sammanlagt 77,5 avdelningar. Det finns behov av att avveckla paviljonger med tidsbegränsade bygglov och att bygga om förskolor med renoveringsbehov. Nyproducerade förskolor har en högre hyreskostnad. Även renoverade lokaler kan generera en högre hyreskostnad. Detta innebär att en större del av förskolans budget kommer att gå till lokaler.

Behovet av platser i förskolan varierar under året. Efterfrågan på förskoleplats är större på våren än på hösten vilket kan göra det svårt för förskolorna att anpassa personalorganisationen. Förvaltningen följer kösituationen regelbundet för att tidigt kunna se om behov finns av att tillfälligt öppna eller stänga avdelningar.

Inskrivningsgrad och vistelsetid i förskolan

Cirka 93 % (2017) av barnen i förskoleåldern 2-5 år är inskrivna i förskoleverksamhet eller pedagogisk omsorg (familjedaghem). Andelen inskrivna barn varierar mellan de olika stadsdelarna, och är något lägre i ytterstadsdelarna. Av de inskrivna barnen går cirka två tredjedelar i kommunal förskola och en tredjedel i privat förskola eller annan pedagogisk verksamhet. Förvaltningen strävar efter att öka andelen inskrivna barn och förskolan samverkar med öppna förskolan, introduktionsförskolan samt Familjens hus för att nå vårdnadshavare vars barn inte är inskrivna i förskolan.

Under det senaste året har barnens vistelsetid i förskolan ökat. I december 2016 hade 19 % (669 barn) av barnen deltidskontrakt och i december 2017 var det 10 % (344 barn).

Förvaltningen kommer att följa denna utveckling och under året ska ett närvarohanteringssystem börja användas.

Ny läroplan från våren 2018

En ny läroplan för förskolan kommer att gälla från våren 2018. Det kommer att medföra ett behov av kompetensutvecklingsinsatser i implementeringsarbetet av läroplanen under hela perioden. En viktig satsning för implementeringen är förskolornas medverkan i ett forskningsprogram som sträcker sig över hela perioden och fokuserar på undervisning i förskolan.

Utvecklingsfrågor

- Det språkutvecklande arbetssättet fortsätter bland annat genom en särskild satsning i stadsdelen Östberga, inom det lokala utvecklingsprogrammet.
- Jämställdhetsarbetet arbetas in i det systematiska kvalitetsarbetet. Det behövs kontinuerligt arbete och kompetensutveckling, inom till exempel normkritik, för att skapa en medvetenhet hos medarbetarna för att flickor och pojkar i förskolan ska bemötas fritt från stereotypa föreställningar om kön.
- Det finns ett behov av kompetensutveckling inom HBTQ, våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld för att kunna nå stadens mål och arbeta i enlighet med de handlingsplaner som finns inom områdena.
- Konventionen om barns rättigheter fortsätter att vara ett viktigt arbete. Stadens

program för barnets rättigheter och inflytande kommer att implementeras.

- Implementera handlingsplanen för förbättrad arbetsmiljö bland förskollärare och barnskötare.

Barn i behov av särskilt stöd

Förskolan ska ge det stöd som barn i behov av särskilt stöd utifrån fysiska, psykiska eller andra skäl behöver för sin utveckling. Stödteamet med specialpedagoger behöver utvecklas och utökas för att säkerställa att barnen får den individuella stöd som behövs. Behov finns också av ytterligare kompetenser, till exempel talpedagog.

2.2 Verksamhet för barn, kultur och fritid

Förebyggande och främjande arbete för barn och unga

Under den kommande treårsperioden kommer antalet barn och unga att öka i stadsdelsområdet. Ungdomar bidrar oftare än vuxna till social oro och är också mer benägna att begå brott. Det innebär att det breda främjande arbetet och de förebyggande, anpassade insatserna för barn samt unga behöver förstärkas under perioden.

När nya stadsdelar växer fram kan en utökning av verksamheter och lokaler för barn samt unga bli aktuella. Det finns behov av fler trygga mötesplatser. Förvaltningen kommer därför att öppna ett all-aktivitetshus under 2018. All-aktivitetshuset, där olika verksamheter/funktioner samlas under samma tak kommer att innebära utmaningar och krav på nya, målgruppsanpassade, arbetssätt. Förvaltningen ser potentiella samordningsvinster i och med att verksamheterna kan samla sin kompetens utifrån målgruppens behov. Lokalerna ska även kunna erbjudas för fler samverkansparter att ta del av.

I stadsdelsområdet finns många föräldrar som har bott länge i Sverige, som inte kan svenska och som inte deltar i samhällslivet. För att ge samhällsvägledning och möjlighet till språkutveckling har förvaltningen öppnat en introduktionsförskola. Stadsdelsmammor, som ska arbeta uppsökande för att nå målgruppen, ingår i ett projekt genom Stockholmsjobb. Att skapa förtroende hos målgruppen bedöms som avgörande för att nå fram med det stöd och de verksamheter som förvaltningen erbjuder. Syftet med att ge ökat stöd till målgruppen är att skapa goda uppväxtvillkor för fler barn och verka för en ökad integration.

Familjens hus

En grundläggande framgångsfaktor i ett främjande och förebyggande arbete för barn och unga är att ge tidiga insatser till familjer. Förvaltningen har nyligen öppnat Familjens hus som är en hälsofrämjande verksamhet och syftar till att ge ett samlat stöd till föräldrar och barn. Förvaltningen kan redan nu se behov av att öppna liknande verksamhet i fler områden. Utmaningen är att skapa en sammanhållen verksamhet i en komplex struktur med målgruppen i centrum.

Fritid för unga

Förvaltningens bedömning är att intresset för våld och våldsutövning tenderar att öka och spridas genom exempelvis sociala medier. Att erbjuda en meningsfull fritid och styra bort från negativa, alternativt brottsliga, aktiviteter är ett prioriterat arbete. Användningen av narkotika och alkohol är högre i stadsdelsområdet jämfört med i övriga riket. Utmaningen är att få ner användningen och att nå fram till ungdomarna med hur skadligt det är att bruka alkohol samt

narkotika.

Ett prioriterat utvecklingsområde för fritidsverksamheterna för barn och unga är att nå de grupper som i dagsläget inte tar del av verksamheterna. Särskilt flickor och ungdomar med funktionsvariation uppger att de har mindre möjligheter till en aktiv fritid. Digitaliseringen har starkt påverkat hur barn och unga träffas. Många ungdomar umgås via internet. Förvaltningen ser en utmaning i att utveckla former för en meningsfull fritid utifrån ungdomars personliga önskemål och behov. Försök med att ändra öppettiderna, så att fritidsgårdarna öppnar tidigare på eftermiddagarna, har mötts positivt av framför allt flickor.

Civilsamhälle och demokratiutveckling

Inom stadsdelsområdet finns en mångfald av föreningar, nätverk och andra idéburna grupper. Det lokala civilsamhället bär på kunskap om lokala förhållanden och har viktiga kontakter med flera av förvaltningens prioriterade målgrupper. Ett aktivt civilsamhälle bedöms som en viktig demokratibärande resurs för förvaltningens främjande arbete och för att nå visionen om ett Stockholm för alla.

Förvaltningen har positiv erfarenhet av att samverka med civilsamhället genom idéburet offentligt partnerskap och kommer att se över fler potentiella samarbeten. I de mer socialt utsatta områdena i stadsdelsområdet är samarbetet med civilsamhället viktigt för att skapa trygghet i närområdet och skapa positiva alternativ för invånarnas fritid.

Ett annat sätt att stärka civilsamhället är att årligen genomföra demokratidagar med målet att engagera fler boende i lokalsamhället och att skapa ett forum där förvaltningen samt ideella föreningar och grupper får tillfälle att föra dialog. En utmaning är nå de grupper och löst sammansatta nätverk som förvaltningen inte har en etablerad kontakt med.

Föreningsbidrag

Föreningsbidrag är ett sätt att stötta ideell verksamhet och förvaltningen har tagit fram nya riktlinjer som möjliggör för föreningar att söka bidrag löpande under året samt för fler ändamål än tidigare. I dagsläget inkommer få ansökningar som avser aktiviteter för flickor eller kvinnor. Majoriteten av ansökningarna gäller aktiviteter för pojkar och män. En utmaning är att få fler föreningar att söka bidrag till aktiviteter för flickor och kvinnor.

2.3 Äldreomsorg

Befolkningsutveckling - framtida omsorgsbehov

Enligt befolkningsprognosen beräknas personer i åldrarna 65-79 år öka med 1 093 under treårsperioden. Antalet personer 80-89 år beräknas minska med 55 personer och gruppen 90 år och äldre beräknas minska med 66 personer. Det innebär att gruppen äldre med störst behov av omsorg minskar under perioden och sammantaget minskar antal personer 80 år och äldre med 3,4 % under perioden.

Åldersgrupp	2018	2019	2020	2021	% utv 2018-2021
65-79 år	9 064	9 417	9 808	10 157	12,1%
80-89 år	2 563	2 518	2 474	2 508	-2,1%
90 år och äldre	939	906	898	873	-7,0%
Summa	12 566	12 841	13 180	13 538	7,7%

Åldersgrupp	2018	2019	2020	2021	% utv 2018-2021
kvinnor	6 968	7 084	7 216	7 380	5,9 %
män	5 599	5 758	5 964	6 158	10,0%

Enligt Swecos årliga framskrivning av äldreomsorgsbehovet minskar det totala antalet äldreomsorgstagare i stadsdelsområdet med 50 personer mellan 2018 och 2021. Prognosen över antalet personer som bor i vård- och omsorgsboende visar en minskning med 20 personer under samma period. Nämndens totala kostnader för äldreomsorgsinsatser förväntas därför minska något.

Utvecklingsfrågor

Många äldre personer kan och vill bo i ordinärt boende och det behöver finnas olika typer av tillgängliga bostäder för målgruppen. Planerade seniorboenden blir ett viktigt tillskott. En utmaning är att andelen äldre minskar fram till 2025, för att därefter åter öka.

Förvaltningen ser ett behov av att arbeta mer hälsofrämjande kopplat till psykisk och fysisk hälsa på öppna sociala mötesplatser för äldre. Arbetet behöver bli mer likvärdigt inom staden och resurser behöver tillsättas i budgeten. Till det hälsofrämjande arbetet hör även kosthållning och att sprida goda kostvanor.

För att säkerställa en god kvalitet för brukarna ser utförarenheterna inom äldreomsorgen ett behov av att öka medarbetarnas kompetens i svenska som språk.

Betalningsansvarslagen

Den nya betalningsansvarslagen förutsätter snabbare utredningar och beställningar av äldreomsorg vid utskrivning från sjukhus. Förändringen ställer nya krav på organisation och arbetssätt för myndighetsutövningen. En god samverkan med landstinget blir viktigt.

2.4 Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

I staden saknas upphandlade boenden enligt lag om valfrihetssystem (LOV) för personer inom lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) med ett utagerande beteende. Det medför höga kostnader när förvaltningen köper enstaka platser utan ramavtal. För att bromsa kostnadsutvecklingen ser förvaltningen ett stort behov av att staden centralt inrättar och driver den typen av boenden.

Matchningen till rätt arbetsplats för deltagare i daglig verksamhet behöver utvecklas med relevanta metoder och pedagogik.

Behovet av nya gruppboendestäder för personer med funktionsvariation är stort. Förvaltningen förordar att bostäderna byggs fristående, för att undvika störningar.

Personer med funktionsvariation har olika behov och önskemål vilket innebär att alternativa boendeformer behöver utvecklas. Fler kan, och vill också, bo i ordinärt boende, förmedlade av bostadsförmedlingen. Det förutsätter att förvaltningarna får möjlighet att bygga upp ett mer individanpassat boendestöd. En annan förutsättning är ett aktivt arbete för att utveckla tillgängligheten i stadsmiljön.

2.5 Individ- och familjeomsorg inkl. socialpsykiatri

Individ- och familjeomsorg

Utveckling av anmälningar/ansökningar och utredningar

Antalet orosanmälningar/ansökningar som inkommer till Individ och familjeomsorgen barn och unga har under de senaste tre åren varit ganska jämt, cirka 2 500 per år. Det är en trend att det inleds utredning i färre ärenden. Under 2017 inleddes utredning i 32 % av de inkomna ärendena medan det tidigare inleddes utredning i mer än 40 %. Den sannolika förklaringen till minskat antal utredningar är personalstabiliteten som innebär högre kvalitet på initiala bedömningar. Den kommande befolkningsökningen kommer sannolikt att innebära en högre ärendeinströmning, vilket verksamheterna behöver anpassas för. Även ungdomsmottagningen behöver ta hänsyn till den kommande befolkningsökningen.

Psykisk ohälsa hos barn

Psykisk ohälsa hos barn i åldern 10-17 år har ökat med över 100 % på tio år enligt rapport från Socialstyrelsen. Det stämmer väl överens med bilden av aktuella ärenden inom Individ och familjeomsorgen barn och unga. De ärenden som leder till utredning är av mer komplex art, med neuropsykiatrisk diagnos och/eller psykisk ohälsa, där det är en utmaning att hitta framgångsrika vägar eftersom tröskeln till barn- och ungdomspsykiatri är hög.

Det är ett ökande problem att få fram fungerande skolplatser för barn med neuropsykiatriska diagnoser. Skolproblematik har gått ner i åldrarna och det finns nu barn under 10 år som är så kallade "hemmasittare". Skolsociala stödteam ska startas vilket är en förutsättning för att dessa barn ska få en lyckad skolgång. Samverkan mellan socialtjänst, skola och andra instanser behöver utvecklas samt intensifieras.

Svårt att rekrytera jour- och familjehem

Det är svårt att rekrytera jour- och familjehem vilket medför att förvaltningen behöver göra externa, mer kostsamma, placeringar. Personalkontinuitet är en förutsättning för att kunna arbeta mer intensivt med placerade barn och göra noggranna uppföljningar. Detta arbete har varit framgångsrikt under 2017 och fortsätter under den kommande tidsperioden.

Återföreningar - ensamkommande barn och ungdomar

Återföreningar sker nu mellan ensamkommande barn och ungdomar, som anlände för ett par år sedan, och deras anhöriga. De närmaste åren kommer återföreningarna sannolikt att fortsätta. Återföreningarna är ofta komplexa då den unge varit skild från familjen under några år. Boendesituationen är dessutom ofta komplicerad på grund av den bostadsbrist som råder i staden. Detta leder till ökat antal ärenden inom flera av förvaltningens enheter.

Missbruksvård

Antalet orosanmälningar och anmälningar enligt lag om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) ökar. LVM anmälningar gäller i de flesta fall män, som generellt är äldre än kvinnorna som anmäls. Alla anmälningar leder inte till insatser och antalet aktuella ärenden minskar något, men problematiken samt missbruket blir tyngre, allt oftare är det injektionsmissbruk.

Andelen kvinnor som söker hjälp ökar men majoriteten som söker hjälp är män. Kvinnors missbruk närmar sig männens, alkohol är huvuddrog, i andra hand amfetamin och blandmissbruk. Motivationsarbetet är mer långvarigt gällande kvinnor och handläggningen är

annorlunda, vilket ställer krav på flexibilitet samt utveckling av metoder. Kvinnor tenderar att ha allvarigare missbruksproblematik när de söker stöd, vilket kan bero på att kvinnor i högre omfattning har ansvar för barn och inte vågar söka hjälp av rädsla för att bli fråntagen vården av sina barn. För att kvinnor med barn ska våga söka stöd och hjälp tidigare behöver informationen om missbruksvården anpassas.

Ökad samsjuklighet

Allt fler personer som är aktuella inom missbruksvården har en samsjuklighet, framförallt har kvinnor ofta en komplicerad psykiatrisk problematik. Det är svårt för dem att få adekvat stöd och hjälp. De bollas ofta mellan missbruksvård/psykiatri/socialpsykiatri då de ofta saknar sjukdomsinsikt och har svårt att hålla sig nyktra för att kunna få en diagnos fastställd. För att bättre tillgodose behoven hos dessa grupper behöver samverkan utvecklas, både mellan den egna missbruksvården och med socialpsykiatrin, men även med landstingets psykiatri.

Flertalet av de personer som är aktuella för stöd och insatser inom missbruksvården saknar stadigvarande boende, vilket avsevärt försvårar det rehabiliterande arbetet. För unga 18-20 är det även svårt att hitta tillfälliga boenden, på härbärgen etcetera, då de inte omfattas av stadens tak över huvud garanti (TÖG). Det är fortsatt svårt att ut till personer från vissa etniska grupper.

Ökande kriminalitet

Grov kriminalitet och rekrytering till kriminella grupper är ett problem inom stadsdelsområdet. Bland de erfarenheter som har dragits från arbetet med Sociala insatsgrupper (SIG) är att de flesta aktuella har ett bakomliggande missbruk, som behöver behandlas parallellt med insatser för att lämna en kriminell livsstil. En annan erfarenhet är att det är en särskild utmaning att nå ut till och motivera unga kvinnor att lämna sin kriminella livsstil. Kvinnornas kriminalitet ser annorlunda ut än männens och är ofta kopplad till relationer till kriminella män. Ytterligare erfarenheter är att det är svårt att hitta lämpliga boendeformer och behandlande insatser för de som är aktuella inom SIG och inte har missbruksproblem.

Våld i nära relation

Utvecklingsområden är att bättre nå ut med informationsinsatser till allmänheten och att bättre nå ut till våldsutövare. För att begränsa konsekvenserna för den som utsatts för våld, framförallt i ärenden där det finns barn, är ett utvecklingsområde att flytta våldsutövaren i stället för att flytta den som utsatts för våld. Detta förutsätter att trygghetsaspekten kan garanteras för den som utsatts för våld och att krav kan ställas på behandling för våldsutövaren.

Bostadsfrågan

Svårigheterna med att få en stabil bostadssituation fortsätter för familjer och personer som är aktuella inom socialtjänstens verksamheter och för nyanlända, framförallt de som flyttar direkt till eget boende (EBO). Osäkra boendeförhållanden innebär bland annat:

- Boende i andrahand- eller inneboende och kopplat till det ofta trångboddhet, begränsade möjligheter till självständighet och svårt att få studiero för barnen.
- Nyanlända barnfamiljer får dåliga förutsättningar för att integreras.
- Försämrade förutsättningar för att de insatser som ges från förvaltningens enheter ska ge goda resultat.

- Otrygghet för drabbade barn, vars enda trygga punkt i tillvaron kan vara förskolan som de ofta går kvar på trots att familjen flyttar ofta.

Förvaltningen ser en stor utmaning i att leva upp till stadens program för barns rättigheter, barnets bästa och barns rätt till trygga, stabila boendeförhållanden med den bostadssituation som råder i staden. De omfattande insatser som görs inom socialtjänsten för att ge stöd i att lösa bostadssituationen för personer som är aktuella inom socialtjänstens verksamheter räcker inte till i och med att det råder brist på bostäder.

Behovet av försöks- och träningslägenheter bedöms vara fortsatt högt de närmaste åren. De senaste åren har tillgången på förmedlade lägenheter varit förhållandevis god, begränsningen har snarare handlat om att förvaltningens stödresurser inte räckt till, eftersom de boende har stort behov av stöd. Satsningar behöver fortsättningsvis göras för att arbeta med boendefrågor, både för att ge stöd för de som bor i försöks- och träningslägenheter och jourlägenheter men också för att ge stöd i att hitta andra boenden för de som bor på härbärgen, vandrarhem och liknande.

Inom socialpsykiatri är behovet stort av att skapa nya stödboenden. En god tillgång till försöks- och träningslägenheter som förmedlas av bostadsförmedlingen är också viktigt för målgruppen.

Socialpsykiatri

Fördelningen av kostnader och uppföljningar vid placering i särskilda boendeformer bör ses över i samverkan med landstinget. Det tidigare avtalet om delat kostnadsansvar och samverkan, som landstinget sagt upp, behöver ersättas med ett nytt.

Verksamheterna inom psykisk funktionsvariation har fått ett ökat antal brukare med neuropsykiatriska funktionsvariationer vilket kommer att ställa krav på annan kompetens, arbetssätt och metoder.

2.6 Stadsmiljöverksamhet

Bostadsbyggande

Det planeras och byggs bostäder i alla stadsdelar i Enskede-Årsta-Vantör. Nya bostäder planeras i Bandhagen, Högdalen, Enskedefältet, Årsta, Johanneshov, Enskede Gård, Dalen, Stureby, Gamla Enskede, Örby och Östberga, Rågsved och Hagsätra. Enligt exploateringskontorets bedömning kommer cirka 7 000 lägenheter stå inflyttningsklara i stadsdelsområdet under perioden 2018-2021. Detta beräknas innebära en befolkningsökning med cirka 5 000 personer utifrån viss omflyttning inom stadsdelsområdet, såsom att ungdomar flyttar hemifrån och att personer som är inneboende får en egen lägenhet. Utifrån För att bygga en hållbar stad måste höga krav ställas på stadsbyggnadsprocessens olika aktörer. Stadsdelsförvaltningen har en fortsatt viktig roll i att samverka inom sitt geografiska område, ett ansvar som växer när staden växer och som ställer höga krav på förvaltningens arbete med att planera, utveckla, drifta samt administrera förskolor, särskilda boenden och parker. Förvaltningen kommer under perioden att stärka arbetet med barnens perspektiv genom framtagande och implementering av lekvärdesfaktor, som mäter utemiljöernas kvaliteter, för stadsdelsområdet. Förvaltningen stärker även arbetet med jämställdhet och tillgänglighet i den yttre miljön genom det förvaltningsövergripande arbete som görs.

Entreprenaderna för allmän platsmark på stadsutvecklingsprojektet Årstafältets första, andra,

tredje och fjärde etapp kommer gå in i en genomförandefas under perioden. Allmän platsmark i första etappen, tillsammans med nya Årstafältets park, kommer att tas i drift och så även den nya parken på Årstafältet. Årstastråkets andra och tredje etapp kommer att genomföras samt tas i drift under perioden. Även stadsutvecklingsprojektet Slakthusområdet går in i en genomförandefas under perioden med fortsatt planarbete för etapp ett och påbörjade rivningar. Dessa stora och omfattande stadsbyggnadsprojekt ställer höga krav på förvaltningens planerings- och parkskötselfunktioner.

Den intensiva stadsutvecklingen kräver utvecklade samarbetsformer mellan framförallt förvaltningen, Trafikkontoret, Stadsbyggnadskontoret och Exploateringskontoret. Det är viktigt att kommunikationsinsatser samordnas för att säkerställa att berörda invånare får information om stadsdelsområdets utveckling. Användningen av alternativa och hållbara metoder i arbetet med att göra stadsdelsområdets parker trygga, välstädade samt attraktiva och tillgängliga för barn, äldre samt personer med funktionsvariation fortsätter att utvecklas.

Naturreservat och miljöarbete

I och med fullmäktiges inriktningsmål om ett klimatsmart Stockholm fortsätter förvaltningens arbete med att driva dessa frågor. Förvaltningens miljösamordnare fortsätter arbeta med att sprida kunskap om stadsdelsnämndens klimat- och miljöhandlingsplan med syfte att få alla enheter att implementera planen i sin verksamhet. Samtidigt pågår en uppföljning av krav utifrån nämndens miljömål, för förvaltningens entreprenader.

Förvaltningen har deltagit i det stadsövergripande arbetet med att ta fram gränser och föreskrifter för tre nya naturreservat som ska inrättas och tas i drift inom stadsdelsområdet. Naturreservat för Årstaskogen och Årsta holmar, för Rågsveds friområde samt för Västra Älvsjöskogen i Hagsätra. Under perioden fortgår skötsel och drift samt utvecklingsinsatser för naturreservaten vilket åligger stadsdelsförvaltningen. Det finns även krav på att höja kompetensen om naturreservatsförvaltning. Förvaltningen tillsätter därför en naturreservatsförvaltare som även ska arbeta med friluftsfrågor.

Parkdrift och investeringar

Större parkinvesteringar som pågår är upprustning av parkleken Backen i Östberga, Bandängen i Högdalen och Bandhagen samt Rågdalen i Rågsved. Upprustning av Grynkvarnsparken i Johanneshov pågår även under perioden. Redovisade investeringar fortgår under perioden 2019-2021.

Förvaltningen har sökt och fått beviljat 29,5 miljoner kronor från Grönare Stockholm för projekt inom stadsdelsområdet. Förvaltningen deltar aktivt i dessa projekt som leds av Trafikkontoret. Förvaltningen har en viktig roll i att förmedla lokalsamhällets önskemål in i projekten. Ett av dessa projekt är parkutveckling av Hagdalen i Hagsätra och Rågsved.

Förvaltningen deltar under perioden i den strategiska samordningsgruppen för Grönare Stockholm och i styrgruppen för Stockholm stads Vattenprogram.

Förvaltningen ansvarar för stadsdelsområdets koloniträdgårdar. Eftersom dessa börjar bli ålderstigna ökar behovet av reinvestering. Stadsdelsnämnden har gett förvaltningen i uppdrag att ta fram ett nytt sätt att upphandla parkdriften på. Förvaltningen har initierat ett samarbete med Farsta-, Älvsjö-, och Skarpnäcks stadsdelsförvaltningar för att tillsammans se över hur upphandling kan göras på ett bättre sätt framöver. Arbetet leds av Serviceförvaltningen.

2.7 Ekonomiskt bistånd

Sedan flera år minskar antalet aktuella hushåll som har försörjningsstöd. En god arbetsmarknad och väl fungerande samarbete med jobbtorg innebär att personer med arbetsförmåga snabbt kommer ut i sysselsättning/arbete. Däremot utgår högre bidrag per hushåll, vilket stämmer med trenden över hela staden. Förklaringar till detta är bland annat att hushållen omfattar något fler personer och ökade kostnader för boende.

Långa bidragstider och komplexa behov

Gruppen som blir kvar som försörjningsstödstagare har ofta långa bidragstider och komplexa behov som gör att de står långt från arbetsmarknaden. Det är framförallt personer som saknar gymnasieutbildning, utrikes födda med låg utbildning och personer med funktionsvariation som medför minskad arbetsförmåga. Många har aldrig haft en längre anställning, har en omfattande psykisk/social problematik och är sjukskrivna utan sjukpenningsgrundande inkomst. Gruppen personer med neuropsykiatriska svårigheter ökar, både kvinnor och män. Svårast att få anställning har kvinnor med bristande kunskaper i svenska, med låg utbildning och som i perioder är sjukskrivna. Förvaltningen kommer de närmaste åren att fokusera på gruppen med långa bidragstider och göra en särskild satsning på att sjukskrivna kvinnor och män ska komma ut i arbete och egen försörjning.

Fungerande samverkan, både internt och externt, är nödvändigt för personer som har ett långvarigt behov av försörjningsstöd att komma ut i egen försörjning. Förvaltningens försörjningsstöd förfogar inte över egna stödinsatser utan är helt beroende av interna och/eller externa stödinsatser. FINSAM:s multikompetenta team, som finns på jobbtorg och inom psykiatri, är några viktiga delar i arbetet. De multikompetenta teamen består av representanter från förvaltningens försörjningsstöd, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, jobbtorg och psykiatri.

Budget och skuldrådgivning

Antalet personer som söker skuldsanering fortsätter att öka hos budget- och skuldrådgivarna (BUS). Det beror främst på den nya skuldsaneringslagen som gjort det enklare att få skuldsanering. I stadens nya riktlinjer för BUS ökar kraven på tillgänglighet och förebyggande arbete, vilket är en utmaning att leva upp till i och med att det sammanfaller med en ökad efterfrågan på tjänsterna.

Av aktuella ärenden hos BUS har cirka 50 % invandrat till Sverige för 10 år sedan eller mer. Personerna har haft arbete, men har av olika skäl blivit av med sin anställning. De har ofta låg utbildning, svagt nätverk och är sjukskrivna eller har sjukersättning. Många har också bristande kunskaper om hur samhället fungerar och bristande information om vad det innebär att ta lån. En del tar krediter/lån för att betala till släktingar i hemlandet. Förvaltningen ser ett behov av särskilda informationsinsatser till gruppen invandrande personer, för att på sikt begränsa skuldsättningen hos gruppen. Av ärendena inom förvaltningens BUS är en tredjedel barnfamiljer.

Planering av kommande behov - resurser

Antalet aktuella ärenden inom försörjningsstödet kommer under den kommande treårsperioden att påverkas av hur många av de som invandrat som fått egen försörjning under etableringen, som gäller i 2 år. Flertalet av dem som inte får egen försörjning kommer sannolikt att ansöka om försörjningsstöd. Statistik från 2016 visade att 47 % av kvinnorna och

33 % av männen var arbetslösa 90 dagar efter att etableringen avslutades.

En del av dem som flyttar in i modulhusen kan behöva stöd och insatser från försörjningsstödet eller från någon annan av förvaltningens enheter. En osäkerhetsfaktor och utmaning är de som är under etablering och bor i eget boende (EBO), ofta under osäkra boendeförhållanden hos släktingar eller flyttar runt mellan olika andrahandskontrakt. Inte sällan blir de av med sitt boende och söker hjälp hos förvaltningen. En utmaning är också de anknytningsärenden som förväntas komma de närmaste åren, familjer till de ensamkommande barn som kom 2015-2016. Familjerna tar i regel ganska omgående kontakt med förvaltningen. De kan ofta inget om svenska samhället, hamnar utanför etablering och introduktion samt saknar i regel stadigvarande boende.

2.8 Arbetsmarknadsåtgärder

Trenden fortsätter att de som inte får arbete står långt från arbetsmarknaden, ofta med en fysisk eller psykisk ohälsa och ingen eller svag anknytning till arbetslivet. Det finns dessutom ofta en neuropsykiatrisk problematik som innebär behov av ett mer komplext stöd för att närma sig arbetslivet. Det finns behov av mer riktat stöd till framförallt kvinnor med svag anknytning till arbetsmarknaden.

Det är en fortsatt utmaning att få fram tillräckligt många kvalitativt bra arbetsplatser till kommunala visstidsanställningar (Stockholmsjobb), jobbtorget praktikanter, OSA-anställningar (Offentlig skyddad anställning) och feriearbeten för skolungdomar. Det är svårt att matcha de arbetsplatser som finns att tillgå till behov och kompetens hos de som söker anställning/praktik.

Det är fler män än kvinnor som har OSA-anställning och fler kvinnor än män som har Stockholmsjobb. Det finns ett fortsatt behov av att få fram arbetsplatser som attraherar både kvinnor och män.

2.9 Övrigt

Samlat ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete

Nämnden behöver utveckla ett ledningssystem enligt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete, som omfattar alla verksamheter inom socialtjänst, äldreomsorg samt omsorg om personer med funktionsvariation. På sikt bedömer förvaltningen att ett väl fungerande ledningssystem bidrar till såväl ökad kvalitet som minskade kostnader. Att utveckla och införa ett ledningssystem kommer att kräva personella resurser samt utbildning på olika nivåer i organisationen. En möjlighet att underlätta arbetet skulle kunna vara att utreda om stadens IT-system kan utvecklas till att omfatta alla delar som omfattas av ledningssystemet. Ett lättillgängligt processkartläggningsverktyg ses som en väsentlig del.

3 Sammanfattande ekonomisk analys

Budgetramarna för 2019 och 2020 är antagna av kommunfullmäktige i samband med beslutet om budget 2018. Planerna grundar sig på de prestationer som var aktuella våren 2017.

Tabell 4. Budgetramar			
Anslag (mnkr)	Budget 2018	Plan 2019	Plan 2020
Kostnader	2 378,1	2 380,3	2 388,1
Drift och underhåll	2 368,3	2 370,5	2 378,3
Avskrivningar	9,3	9,3	9,3
Internräntor	0,5	0,5	0,5
Intäkter	-70,8	-70,8	-70,8
Netto Stadsdelsnämnd	2 307,3	2 309,5	2 317,3

Nettokostnaderna har ökat med 36,6 miljoner kronor från verksamhetsplan 2017 till verksamhetsplan 2018. De största ökningarna har skett inom individ- och familjeomsorg, socialpsykiatri, arbetsmarknadsåtgärder samt stöd och service till personer med funktionsnedsättning.

Om pris- och löneökningarna stannar vid 2,0 % de kommande åren innebär det en kostnadsökning på cirka 46,1 miljoner kronor per år. Dock ökar kostnaden något mer efter år 1, eftersom det skapas en ränta på ränta-situation.

I bokslutet för 2017 redovisades ett mindre underskott om 9,6 miljoner kronor före och ett mindre överskott om 0,2 miljoner kronor efter överföringar från resultatfonder. Budgethållningen har varit god för samtliga områden förutom för individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri som uppvisar ett sammanlagt underskott om 26,0 miljoner kronor efter resultatöverföring från resultatfond. Detta motsvarar 10,4 % mer än den budgeterade nettokostnaden, dock ska tilläggas att underskottet föregående år var cirka 10,0 miljoner kronor större. Förvaltningen fortsätter att arbeta med att komma till rätta med underskottet. Då underskottet fortfarande är av sådan omfattning är risken stor att området kommer att ha ekonomiska utmaningar även de närmaste åren. Detta får konsekvenser för övriga verksamhetsområden då omprioriteringar mellan verksamheter blir nödvändiga för att klara budgethållningen för helheten.

Sammanfattningsvis beskrivs i detta ärende behov, utmaningar och höjda ambitionsnivåer för de kommande tre åren. För att dessa ska kunna genomföras måste mer resurser tillföras verksamheten.

3.1 Drift

Lokalkostnaderna inom förskolan kommer att öka till följd av att nya lokaler hyrs in, men också på grund av fastighetsägarnas planerade renoveringar. Nya och renoverade lokaler har betydligt högre kostnad per kvadratmeter än befintliga äldre lokaler. Investeringskostnader för inventarier, material och utrustning kommer att öka under perioden i och med att nya förskolor tas i bruk. Det innebär att lokalkostnadernas andel kommer att öka och att andelen för den pedagogiska verksamheten kommer att minska, inom den totala budgeten för förskolan.

Att öka andelen förskollärare från dagens cirka 38 % till stadens mål om 41 % skulle innebära en ökad kostnad med cirka 3,8 miljoner kronor. Det baseras på att förvaltningen skulle behöva ersätta 22 barnskötartjänster med förskollärartjänster för att nå målet.

Den pågående digitaliseringen innebär ökade kostnader. Införandeprojektet av Skolplattformen pågår och övergår till förvaltningen 2019. I införandeprojektet har förvaltningen fått ekonomiskt stöd till en projektledare. Förvaltningen gör bedömningen att ett fortsatt centralt stöd kring digitalisering kommer att behövas även efter införandet.

Skolplattformen bygger på att alla pedagoger har tillgång till en egen digital enhet i form av dator, Smartphone eller lärplatta. Detta medför ökade kostnader för investeringar av digital utrustning, mobila abonnemang och systemkostnader.

Förvaltningen planerar för utbyggnad av gruppboendestäder. De faktiska kostnaderna för att hyra gruppboendestäderna är högre än den hyra förvaltningen kan ta ut av de boende. Kompensation för ökade lokalkostnader behöver ske till berörda stadsdelsförvaltningar.

Andelen personer med omfattande omvårdnadsbehov, som inte bedöms tillhöra personkretsen för LSS, ökar, vilket innebär att förvaltningens kostnader för dessa insatser ökar. För dessa ärenden sker finansieringen via resursfördelningens fasta anslag, som är avsett att täcka alla insatser som beviljas enligt socialtjänstlagen (SoL). Förvaltningen bedömer att denna ökning kommer att fortsätta även den kommande treårsperioden. En utökad budget för det fasta anslaget är därför angeläget.

Förvaltningen ansvarar för Svedmyrabadet, som är en kommunövergripande verksamhet med en fast ersättning från fullmäktige. För att kompensera för kostnadsutveckling och för ökade hyreskostnader och driftkostnader, beroende på investeringar i lokalerna, skulle ersättningen behöva räknas upp med 0,5 miljoner kronor. Idrottsförvaltningen driver liknande badanläggningar och förvaltningen bedömer att det vore mer gynnsamt för Svedmyrabadet om driften av badet kunde organiseras samt utföras av Idrottsförvaltningen.

3.2 Investeringar

Parkinvesteringar

Följande större parkinvesteringar är prioriterade i samråd med Trafikkontoret:

Objekt	Förbrukat t o m 2017	Beslutat 2018	2019	2020	2021	Senare	Totalt
Backen Östberga	7,3	5,0	0,0	0,0	1,6	4,4	18,3
RE Bandängen	0,0	0,0	2,8	0,0	0,0	0,0	2,8
Bandängen	0,5	0,0	4,0	0,0	0,0	0,0	4,5
Grynkvarnspar ken	0,2	0,5	0,5	8,0	3,5	3,5	16,2
Rågdalen	0,8	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6
Plantanparken investering	0,0	0,0	1,5	0,0	2,5	0,0	4,0
RE Plantanparken	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,5

Objekt	Förbrukat om 2017	Beslutat 2018	2019	2020	2021	Senare	Totalt
Krokarna i Enskede	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6,0	6,0
Storängsparken	0,0	0,0	0,0	0,0	4,0	3,0	7,0
RE Övrig utrustning	2,3	0,4	0,0	0,0	0,0	7,2	9,9
RE Övrigt grönt	1,6	0,5	0,0	0,0	0,0	5,0	7,1
RE Trappor	0,9	1,0	0,0	0,0	0,0	5,0	6,9
RE Parkvägar	2,6	0,5	0,0	0,0	0,0	23,0	26,1
Budget genom fördelningsnyckel	14,0	9,9	8,6	8,6	8,6	25,8	75,5
Klimatinvesteringar	15,3	8,3	0,0	0,0	0,0	0,0	23,6
Trygghetsfonden	0,0	7,5	0,0	0,0	0,0	0,0	7,5
Totalt	45,5	34,4	17,9	16,6	20,2	82,9	217,5

Se bilaga 5, 6 och 7 för beskrivning av projekten. RE avser reinvesteringsmedel.

Kapitalkostnader

Kostnaderna för räntor och avskrivningar kommer att öka de kommande åren som en följd av den ökade tilldelningen av investeringsmedel.

4 Övriga redovisningar

5 Lokalförsörjningsplan

5.1 Inledning

Lokalförsörjningsplanen utgår från den lokalsituation som råder den 21 februari 2018. Redovisningen av förändringar i lokalbeståndet gäller hela perioden februari 2018 till och med 2021. Antalet verksamhetslokaler ökar i takt med att stadsdelsområdet byggs ut och antal invånare ökar. Samtidigt finns ett utbrett behov av underhåll i befintliga lokaler, vilket i sig kräver ökade resurser.

5.2 Beskriv behov/efterfrågan samt bedömning av andra bakomliggande faktorer som förändrar behovet av lokaler

Förskoleverksamhet

Befolkningsprognosen visar en förväntad ökning med 10,5 % för barn i åldrarna 1-5 år under perioden 2018-2021. Totalt sett sker en ökning med 1 251 barn vilket med innevarande inskrivningsgrad på 85 % motsvarar 60 avdelningar.

Åldersgrupp	2018	2019	2020	2021	% utv 2018-2021
0 år	1 477	1526	1578	1 630	10,4%
1-5 år	6 442	6507	6551	7 693	10,5%

Enskede-Årsta-Vantör fortsätter att vara ett attraktivt stadsdelsområde att planera för och bygga nya bostäder i. Inom stadsdelsförvaltningen pågår programarbete, detaljplanering och genomförande av många olika typer av projekt som skiljer sig i utförande och skala. Nyproducerade bostäder attraherar barnfamiljer i högre grad än befintligt bestånd vilket skapar ett stort behov av förskoleplatser i alla våra stadsdelar.

Bostadsbristen i Stockholm skapar målkonflikter i stadsbyggnadsprocessen. Produktionen av nya bostäder kräver mark som inte går att ta i anspråk till friytor för förskolor och skolor, parkmark eller andra allmänna ytor. Det innebär risk för att framtida förskolegårdar inte kommer att uppfylla gällande normer för friytor, främst i områden där helt nya stadsdelar byggs, såsom Årstafältet och Slakthusområdet. Även i förtätningsprojekt där bostäder byggs på befintlig park- eller naturmark saknas yta för förskolegårdar eller parker när exploateringsprojekten genomförs. Staden behöver utreda och reglera hur små förskolegårdar tillåts bli i den växande staden. Därutöver behöver stadsdelsförvaltningen vara en aktiv part i pågående och kommande stadsbyggnadsprojekt. En tydligare samverkan krävs.

Sett över hela stadsdelsområdet råder det idag en balans på förskoleplatser, även om det lokalt kan finnas underskott. Under perioden 2018-2021 förväntas en ökning av barn i förskoleålder vilket kräver tillskott på förskolelokaler för att säkerställa barnomsorgsgarantin. Eftersom Enskede-Årsta-Vantör är det stadsdelsområde som ska expandera mest i staden, avseende antal byggda bostäder och antal invånare, ställs höga krav på stadsdelsförvaltningens samverkan i stadsbyggnadsprocessen, samt på den interna förmågan att arbeta proaktivt för att utveckla nya förskolor.

Årstastråket är ett exempel på ett större stadsbyggnadsprojekt, vars tidiga etapper redan är

utbyggda eller ska bebyggas under 2018, som även har senare etapper, som fortfarande är i planeringsstadiet. Stadsbyggnadsprojektet Årstafältet, som klassas som ett av stadens ”stora projekt”, kommer att gå in i en genomförandefas under 2018 i och med att stadens entreprenad av allmän platsmark inleds under våren. Fokusområdet Hagsätra/Rågsved går in i en mer intensiv fas under perioden där de första markanvisningarna görs under 2018 och detaljplanearbetet kan inledas under 2019.

Högdalen är exempel på ett område där det inte har planerats tillräckligt med förskolor, i relation till de bostäder som byggs. Det är därför angeläget att under perioden utreda platser där det kan byggas förskolor som kan täcka det växande behovet. Yteffektivisering inom befintliga förskolor är en annan strategi som kan tillämpas för att utöka antalet förskoleplatser, när det är brist på lämplig mark för nyproduktion. Det finns behov av att avveckla paviljonger med tidsbegränsade bygglov och bygga om förskolor med renoveringsbehov. Detta innebär också ett behov av evakueringslokaler.

I dagsläget finns två utsedda platser inom Enskede-Årsta-Vantör för uppförande av genomgångsbostäder. I Slakthusområdet planeras 233 lägenheter och i Örby planeras 150-175 lägenheter. Även om det i dagsläget är oklart hur många barnfamiljer som kommer att flytta in krävs en beredskap för ett ökat behov av förskoleplatser. Närliggande förskolor till genomgångsbostäderna i Slakthusområdet bedöms ha kapacitet att hantera den ökning av barn som de nya lägenheterna kan generera. I Örby uppförs en paviljongförskola på Råbyvägen för att klara av det ökade behovet samtidigt som den kan fylla funktionen som evakueringsförskola.

Individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri

Bostadssituationen i Stockholmsområdet kännetecknas av bostadsbrist. En central fråga är förvaltningens möjligheter att få försöks- och träningslägenheter, som tilldelas via bostadsförmedlingen.

Utifrån befolkningsprognosen är det sannolikt att det på längre sikt kan bli aktuellt att se över behovet av nya gruppboendestäder och stödboenden inom stadsdelsområdet.

Äldreomsorg

Enligt befolkningsprognosen kommer åldersgruppen över 80 år att minska de kommande åren, vilket gör att behovet av vård- och omsorgsboenden och servicehus för äldre kommer att minska.

I den boendeplan som utarbetats för region Östra söderort utgår förvaltningarna i analysen från att 60 % av det förväntade behovet tillgodoses av kommunala boenden i egen regi eller upphandlade på entreprenad. Övriga 40 % förväntas välja boenden upphandlade enligt LOV. Detta motsvarar ungefär fördelningen i dag mellan boenden enligt LOV och kommunala boenden.

Fram till år 2040 kommer stadsdelsområdet, enligt boendeplanen, att ha ett överskott av platser på vård- och omsorgsboenden. 2020 blir överskottet 135 platser, (beräknat utifrån att 40 % av behovet tillgodoses från boenden upphandlade enligt LOV) som finns tillgängliga för övriga stadsdelsförvaltningar att använda. Överskottet minskar successivt fram till 2040, då det beräknas ha vänt till ett underskott med 23 platser.

Enskede-Årsta-Vantör är det stadsdelsområde inom östra söderort som har det största utbudet av vård- och omsorgsboenden och servicehus. Det överskott av platser som förväntas

framöver innebär att förvaltningen får ta ett stort ansvar för att tillhandahålla platser inom äldreboenden för övriga staden. Det finns dock ingen garanti för att äldre i övriga staden kommer välja ett boende inom Enskede-Årsta-Vantör. Risker för att förvaltningens tomgångshyror ökar ytterligare är därför stora. Detta kompenseras inte i budgeten för äldreomsorgen. Då förvaltningen förväntas tillhandahålla platser inom äldreboenden för övriga staden, utan att detta kompenseras i budgeten, behöver möjlighet för full kompensation för tomgångshyror utifrån det säkerställas.

Kapacitet kommunala boenden, inom Enskede-Årsta-Vantör							
	2018	2019	2020	2025	2030	2035	2040
Tillgång (kommunala platser)	500	500	423	409	409	409	409
Behov av platser	490	480	480	490	550	630	720
60 % av behovet	294	288	288	294	330	378	432
Över-/underskott	206	211	135	115	79	31	-23

Stöd och service till personer med funktionsvariation

Den beräknade befolkningsutvecklingen medför också en ökad efterfrågan på gruppboendestäder och serviceboendestäder. Det finns i staden en central förmedlingsgrupp av bostad som insats enligt LSS, vilket innebär att de boende kan komma från staden i sin helhet. Till den centrala förmedlingsgruppen har betydligt fler anmält intresse om gruppboendestad än vad det finns tillgång till. Det innebär att alla stadsdelsförvaltningar behöver öka sin utbyggnadstakt. Vid nyproduktion behåller stadsdelsförvaltningen 50 % av bostäderna för eget behov. Resterande förmedlas till övriga stadsdelsförvaltningar.

5.3 Kapacitetsbeskrivning

Förskoleverksamhet

Inom förvaltningens förskoleverksamhet finns 231 avdelningar fördelat på 62 kommunala förskolor. Förskolorna är indelade i 12 förskoleområden. Sammanlagt är 3 673 barn inskrivna. Den sammanlagda bruttoytan för alla förskolor är 51 950 kvadratmeter vilket innebär ett genomsnitt på drygt 14,1 kvadratmeter per barn.

Individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri

Inom stadsdelsområdet finns tre gruppboendestäder, totalt 34 lägenheter, Dalen, Hagsätravägen 119 och Enskede, ett stödboende med 16 lägenheter på Drivhusvägen och för närvarande 193 försöks-, jour- och träningslägenheter, som drivs i egen regi.

Äldreomsorg

Förvaltningen har i dagsläget sex vård- och omsorgsboenden med totalt 500 platser och tre servicehus med 312 lägenheter. Av dessa drivs två vård- och omsorgsboenden på entreprenad, två på intraprenad och två i egen regi. De tre servicehusen drivs i egen regi. Framtida driftsformer beslutas av den politiska majoriteten.

Det finns 182 lägenheter i privat regi fördelade inom fyra vård- och omsorgsboenden, Oasen, Finskt äldrecentrum, Mariahemmet och Årstabergshemmet.

Inom äldreomsorgen finns också en Kostenhet, en förebyggande verksamhet och fyra kommunala hemtjänstenheter.

Antalet tomma lägenheter varierar över tid. För närvarande är 42 lägenheter outhyrda, varav 27 inom servicehus och 15 inom vård- och omsorgsboenden, vilket innebär en vakansgrad på 5 %.

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Inom stadsdelsområdet finns 18 boenden, varav 17 gruppboendestäder med 5-6 lägenheter per gruppboendestad och ett serviceboende med totalt 13 lägenheter. Merparten av gruppboendestäderna

drivs i egen regi.

5.4 Förändringar i lokalbeståndet

Förskoleverksamhet

För att beräkna kommande behov av förskoleplatser gör förvaltningen en samlad bedömning utifrån befolkningsprognosen och planerad nyproduktion av bostäder per stadsdel.

Förvaltningens utgångspunkt är att två nya avdelningar bör tillkomma per 100 nya bostäder, med reservation för ändringar utifrån omfattning och typ av utbyggnad. Under perioden 2018-2021 planeras för avveckling av 40 avdelningar och utveckling av 117,5 avdelningar. Det innebär en nettotillväxt med 77,5 avdelningar i hela stadsdelsområdet.

En stor del av de förskolor som avvecklas är paviljonger med utgående bygglov men även äldre förskolor som rivs. Några av dessa bygglov går att förlänga med ytterligare fem år. Utvecklingen sker i nästan hela Enskede-Årsta-Vantör, främst kopplat till större stadsbyggnadsprojekt, men även på platser där äldre konstruktioner rivs för att ersättas med nya, med högre kapacitet.

Område	Adress	Antal avd.	År	Kommentar
Enskede gård	Trädskolan, Trädskolevägen 60	-1	2018	Tillfälligt bygglov löper ut.
Enskede gård	Medlemmen, Johanneshovsvägen 134	6	2018	Nybyggd Integrerad förskola i flerbostadshus.
Enskedefältet	Ålandsvägen 13	6	2021	Nybyggd friliggande förskola.
Enskedefältet	Sportstugan, Enskedefältet	-2	2021	Avveckling och flytt.
Enskedefältet	Bägersta byväg	4	2021	Nybyggd friliggande förskola.
Enskedefältet	Bägersta byväg	6	2021	Nybyggd friliggande förskola.
Hagsätra	Snesen, Kvarntorpsgränd 13-15	6	2020	Nybyggd friliggande förskola. Möjlig konceptförskola.
Hagsätra	Snesen, Kvarntorpsgränd 13-15	-3	2019	Paviljong rivs i samband med nybyggnation.
Högdalen	Skogen, Trollesundsvägen 55	4	2021	Tillbyggnad av befintlig förskola.
Högdalen	Trollesundsskogen	8	2021	Nybyggd friliggande förskola.
Högdalen	44:an, Ripsavägen 44	-6	2018	Tillfälligt bygglovlöper ut. Nytt på fem år kan sökas.
Högdalen	Stålbogavägen 58	-2	2020	Rivning av befintlig förskola.

Område	Adress	Antal avd.	År	Kommentar
Högdalen	Stålbogavägen 58	4	2021	Nybyggd friliggande förskola.
Rågsved	Klippan, Bjursåtragatan 72	6	2018	Nybyggd friliggande förskola.
Rågsved	Tusenskönan, Spårfinnargränd 12	-2	2018	Avveckling av verksamhet.
Rågsved	Spårfinnargränd 17A	1	2019	Utökning inom befintliga lokaler.
Stureby	Stureby, Ramviksvägen 205	7	2021	Ny friliggande förskola.
Stureby	Tjärtunnan, Bjulevägen 2-8	2,5	2018	Ny integrerad förskola i flerbostadshus.
Stureby	Tussmöteparken, Uddeholmsvägen 236	-4	2020	Tillfälligt bygglov löper ut.
Stureby	Kotten, Sägverksgatan 97	-1	2018	Paviljong som avvecklas.
Stureby	Terrassen förskola, Tussmötevägen 195	-3	2021	Tillfälligt bygglov löper ut.
Årsta	Humlan, Hummelvägen 10	4	2019	Nybyggd friliggande förskola.
Årsta	Ottsjövägen 26	-4	2021	Tillfälligt bygglov löper ut.
Årsta	Glavsfjorden, Rämensvägen	6	2019	Nybyggd friliggande förskola.
Årsta	Ormlången, Årstavägen	4	2020	Nybyggd integrerad förskola i studentbostadshus.
Årsta	Sävlången, Sandfjärdsgatan	4	2021	Nybyggd integrerad förskola i flerbostadshus.
Årsta	Skagersvägen 38-40	-4	2020	Tillfälligt bygglov löper ut.
Årsta	Mullvaden Hjälmarsvägen 39-41	-2	2018	Tillfällig paviljong avvecklas.
Årsta	Årstråket etapp 3 Konstgjutaren	4	2021	Nybyggd integrerad förskola i flerbostadshus
Årsta	Årstråket etapp 3 Konstgjutaren	4	2021	Nybyggd integrerad förskola i flerbostadshus
Årsta	Årstråket etapp 3 Steningeparken	6	2021	Nybyggd friliggande förskola.
Årsta	Hjälmarsvägen 16	-2	2021	Tillfälligt bygglov löper ut.

Område	Adress	Antal avd.	År	Kommentar
Örby	Vingåkersvägen 22-26	-4	2018	Befintlig förskola rivs.
Örby	Vingåkersvägen 22-26	6	2020	Nybyggd friliggande förskola
Örby	Åkerögränd 5	2	2021	Befintlig förskola evakueras och byggs ut med två avdelningar.
Örby	Råbyvägen	7	2018	Nybyggd tillfällig paviljongförskola.
Östberga	Kinnaredsgränd 69	4	2021	Nybyggd integrerad förskola i studentbostadshus.
Östberga	Östbergabackarna 50 Gläntan	6	2021	Utbyggnad av befintlig förskola.
Summa totalt:		77,5		

Individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri

Försöks- och träningslägenheter tillhandahålls av bostadsbolagen. Förvaltningen bevakar att gruppboendestäder för socialpsykiatri byggs inom stadsdelsområdet.

Äldreomsorg

Två av förvaltningens sex vård- och omsorgsboenden uppfyller inte Arbetsmiljöverkets krav på hygienutrymmen. 11 av 77 badrum på Årsta vård- och omsorgsboende är godkända av Arbetsmiljöverket. På Högdalens vård- och omsorgsboende är 32 badrum av totalt 158 godkända. Eventuella ombyggnationer kommer att bli omfattande.

För Årsta vård- och omsorgsboende planeras en avveckling av befintliga lokaler samt nybyggnation av ett nytt vård- och omsorgsboende inom samma fastighet.

Detaljplaneprocessen pågår för ett nytt boende med 72 lägenheter. Boendet beräknas vara färdigt för inflyttning 2022.

Förvaltningen har beställt en förstudie för nyproduktion av ett vård- och omsorgsboende i Högdalen på det nuvarande vård- och omsorgsboendets befintliga mark. Förstudien har resulterat i en inplaceringsritning som visar att möjligheter finns att placera ett nytt boende med 72 lägenheter som ersättning för befintligt vård- och omsorgsboende. Efter nödvändiga beslut tar en planändring 2-5 år och byggnationen av huset ungefär 2 år. Det innebär att inflyttning kan ske tidigast 4 år efter att beslut fattats. Boendet beräknas vara färdigt för inflyttning 2023 - 2026.

Inget av stadsdelsområdets tre servicehus Rågsved, Enskede Nya och Enskededalens servicehus uppfyller Arbetsmiljöverkets krav på hygienutrymmen. Arbetsmiljöverket har dock förändrat sitt ställningstagande till vad som krävs för godkännande av hygienutrymmen inom servicehus. Det innebär att om individuella handlingsplaner finns för hur medarbetarna ska hantera trånga hygienutrymmen så underkänns inte de servicehus som har trånga hygienutrymmen. Det innebär att det för närvarande kan gå att få samtliga servicehus i stadsdelsområdet godkända, utan ombyggnation. I bilagan (äldreboendeplanering för Östra söderort) finns en skrivning om att Enskededalens servicehus bedöms lämpligt för

omvandling till seniorboende med aktivitetscentra. För närvarande finns det ingen planering för omvandling. Detta är dock förvaltningens bedömning då det finns ett överskott av servicehuslägenheter inom stadsdelsområdet och många lediga lägenheter inom servicehusen. Bedömningen är att Enskededalens servicehus skulle fungera bra som seniorboende. Det är beläget nära allmänna kommunikationer, affärer med mera och är byggnadsmässigt väl lämpat för detta ändamål. För äldre i stadsdelsområdet skulle seniorboendet även utgöra ett efterfrågat tillskott av lägenheter möjliga att erhålla utan biståndsbedömning.

Planen är att omvandla 8 lägenheter i Rågsveds servicehus till seniorboende. Lägenheterna ligger avskilt i servicehuset, som i dagsläget också har många lediga platser. Lägenheterna ska integreras med seniorboendet.

Micasa undersöker möjligheten att bygga ett nytt äldreboende inom Slakthusområdet som kan stå klart omkring 2030 och omfatta 72-90 boendeplatser.

Samtliga vård- och omsorgsboenden som byggs ska vara byggda på ett sätt som gör att de kan användas flexibelt för andra ändamål, om behoven förändras.

Förvaltningens Kostenhet, som ligger i Rågsveds servicehus, försörjer flera äldreboenden och hemtjänstenheter med mat samt säkrar att maten för de äldre är god och näringsriktig. Lokalen i Rågsved är bristfällig, med bland annat dåliga arbetsflöden och bristfälligt underhåll. Dessutom finns ett önskemål om att kunna laga fler portioner än vad dagens kök har kapacitet för. Förvaltningen ska undersöka möjligheten att flytta köket till Enskededalens servicehus. Där finns en lokal som tidigare har inrymt storkök. Lokalen behöver byggas om.

Stöd och service till personer med funktionsvariation

Lokalplanering tillkommande gruppboendestäder inom LSS				
Område	Adress	Antal bostäder	År	Kommentar
Stureby	Sockenplan	6	2019	1 gruppboendestad
Enskede gård	Johanneshovsvägen	6	2019	1 gruppboendestad
Årsta	Årstastråket	6	2019	1 gruppboendestad
Bandhagen	Trollesundsvägen	15	2019	Serviceboendestäder, utspridda i 4 huskroppar.

Inom staden finns ett stort behov av bostäder för personer med funktionsvariation. Förvaltningen bevakar alltid att gruppboendestäder byggs inom alla nybyggnadsområden.

En gruppboendestad med 6 lägenheter, som ligger vid Sockenplan/Stureby, har beräknad inflyttning kvartal 2 år 2019. 15 serviceboendestäder, som kommer inrymmas i en nyproduktion belägen på Trollesundsvägen, är beställda och inflyttning beräknas ske kvartal 4 år 2019. En gruppboendestad med sex lägenheter, som ligger vid Årstastråket i kvarteret Röstråknaren, har beräknad inflyttning under 2019. Längre fram planeras ytterligare speciallägenheter på Årstafältet, i Östberga och vid Slakthusplan.

5.5 Kostnadsutveckling

Befolkningen i stadsdelsområdet ökar och därmed ökar också behovet av tjänster inom ramen för förvaltningens uppdrag. Förvaltningen står inför en kommande utmaning när det gäller att

attrahera, anställa och behålla medarbetare med rätt kompetens, samtidigt som god kvalitet ska upprätthållas samt vidareutvecklas.

Förskoleverksamhet

Hyreskostnaden för förskoleverksamheten kommer att öka framöver då ett antal nya förskolor kommer att öppnas. I några förskolor uppfyller inte köken dagens krav och ombyggnader av dessa planeras, vilket kommer att medföra ökade kostnader.

Hyresnivån är för närvarande cirka 70 miljoner kronor vilket motsvarar 1 457 kronor per kvadratmeter. Under 2018 kommer ett antal nya förskolor öppna successivt under året. På helårsbasis motsvarar årshyran, inklusive de förskolor som kommer att öppnas, cirka 83,5 miljoner kronor, vilket motsvarar 1 607 kronor per kvadratmeter. Övriga förskolor som kommer att öppnas är inte medräknade då hyresofferter ännu inte lämnats.

Hyresvillkoren för nya förskolor varierar beroende på fastighetsägare. Med SISAB som fastighetsägare gäller villkor enligt stadens ramavtal och hyran baseras på objektets självkostnader. För privata hyresvärdar gäller marknadshyror. Något som blir allt vanligare är att förskolor inryms i bottenvåningarna i flerbostadshus, med bostadsrättsföreningar som fastighetsägare. I dessa fall får staden förvärva förskolan som bostadsrätt och det är nivån på insatsen som styr kommande hyra.

Äldreomsorg

Hyresnivån är för närvarande cirka 78,9 miljoner kronor exklusive moms. Hyresintäkterna som de boende betalar, och för andra förvaltningar som köper platser, beräknas till cirka 48,2 miljoner kronor. Det innebär att förvaltningens nettokostnader för lokaler inom äldreomsorgen är cirka 30,7 miljoner kronor.

Stöd och service till personer med funktionsvariation

Hyresnivån för nya gruppboendestäder som byggs är betydligt högre än de befintliga vilket gör att hyreskostnaderna kommer att öka för såväl de boende som för förvaltningen, i takt med att nya gruppboendestäder blir klara. De nya gruppboendestäderna blir klara för inflyttning 2019. Hyresutvecklingen i övrigt bedöms följa den allmänna kostnadsutvecklingen.

Individ- och familjeomsorg inkl. socialpsykiatri

Det är svårt att bedöma hyresutvecklingen för försöks- och träningslägenheter. Generellt gäller att nivån regleras av förvaltningens behov, vilka är svåra att prognostisera. Troligtvis kommer hyrorna att följa den allmänna kostnadsutvecklingen under perioden.

Administrativa lokaler

Förvaltningen flyttade år 2008 till förvaltningskontoret på Slakthusplan 8 A. 2016 omförhandlades hyresavtalet och hyresnivån anpassades till marknadsnivå. Kommande hyresökningar beror på indexutvecklingen.

5.6 Effektiviseringsmöjligheter

Administrativa lokaler

Förvaltningens administrativa lokaler utgörs i huvudsak av förvaltningskontoret beläget vid Slakthusplan/Globen.

Sammanlagt arbetar i dagsläget 410 personer i förvaltningskontoret, inräknat även lokalen på

Palmfeltsvägen 1 C. Lokalen på Palmfeltsvägen hyrs med så kallat rivningskontrakt och löper ut i slutet av 2019. Möjligheten till förlängning beror på hur det går med utbyggnaden av Slakthusområdet. Lokalerna har ett nyckeltal om 19,7 kvadratmeter per arbetsplats. Ytorna i förvaltningskontoret används i huvudsak effektivt, utifrån husets konstruktion som innebär att flertalet medarbetare har egna rum. Det är dock trångt i förvaltningskontoret och problem med ventilationen. Därför pågår ett uppdrag att utreda hur arbetsmiljön kan förbättras och hur lokalerna kan användas på ett mer effektivt sätt. Det arbetet sker utifrån flera alternativ och utifrån att försöka undvika framtida kostnadsökningar.

Övriga lokaler

Förvaltningen ser kontinuerligt över möjligheten att effektivisera lokalanvändningen i takt med att behoven förändras. Detta kan ske både genom att omflyttningar sker inom befintligt bestånd, men även genom att lokaler sägs upp och nya mer ändamålsenliga lokaler hyrs in.